

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 9. februarija 1856.

Tudi topir je kmetijstvu koristna žival *).

Ne manjka se ljudi, kateri topirje (Fledermäuse) sovražijo zato, ker nič družega od njih ne vejo, kakor da so gerda žival. Drugač bi pa morebiti od njih mislili, ako bi vedili, da topir, ki v mraku in ponoči okoli leta, se edino le od škodljivih ponočnih mergoljincev, červov in kebrov živi.

Le mravljinčar (Ziegenmelker, Nachtschwalbe **) in krota opravljata človeku ponoči ravno tisto dobro službo, kakor topir, ktereга nobena druga žival ne prekosí v pridnosti, s katero pobira ponočne škodljive merčese. Ko so se že vsi drugi červojedni ptiči spat spravili, začnejo še le ti okoli letat in si hrane (živeža) iskat, zakaj kakor so med metulji, červi, komarji, in kebri podnevnjaki, tako so tudi ponočnjaki, kateri ponoči škodo delajo drevju in drugemu rastlinju. Mravljinčarjev pa je malo, in krote se plazijo le bolj po tleh. Topirji pa švigajo povsod sem ter tje in si lovijo mergoljincev za živež.

Iz vsega tega pač vsak lahko zapopade, kako škoda je ubijati topirje, kateri poberajo škodljivo žival in jo pokončujejo.

Naj bi vladarstva tiste postave, ktere veljajo za ohranjenje ptičev, kadar valé, tudi razširile čez topirje, kateri so tako koristni človeku kakor ptiči. Prof. dr. Kolenati.

Od mlinov na sapo, pa še nekaj družega.

V 9. listu „Novic“ sem bral sostavek verlega gospoda Križnogorskega iz loške doline, v katerem priporoča, naj bi se sem ter tje po višjih homcih tudi na Notrajnskem mlini na sapo napravili, češ, da bi taki mlini bili Ložanom v veliko korist posebno takrat, kadar jim silna povodinj pol fare, včasih še več, z mlini vred zagerne.

Res je, da imajo mlinov na sapo v več krajih prav veliko, kakor na Luneburškem, Magdeburskem itd., posebno blizo Labe so homci s takimi mlini tako obsejani, da se jih samo na Luneburškem blizo sto našteje. To pač očitno spričuje njih koristnost.

Bi bili pa taki mlini na Notrajnskem tudi za terpež? Gosp. Križnogorski sam dobro vé, kako neizrečeno tu burja razsaja, kako podira nar močnejše bukve po Javorniku in drugod, kako terga in odkriva poslopja in koliko druge škode seljanom prizadeva. Ali bo pač prizanašala mlinom

*) Iz časnika moravske gospodarske družbe in na prošnjo gosp. pisatelja, naj bi vse vredništva kmetijskih časnikov ta spis v svoje liste vzele.

**) Mravljinčar (podhujka) je pikčasta ponočna vlastovca, ktera v mraku in ponoči, posebno rada kadar luna sije, okoli leta in mergoljince, mravlje in druge merčese pobira. Pravijo ji tudi kôzomovzec, po nemško Ziegenmelker, zato ker priletí ponoči tndi v hlev, da si tam išče mergoljincev. Al kaj so ti koristni živalici koj natvezli vražni ljudje? Kaj družega, kakor to, kar imé njeno spričuje, da namreč kozam in kravam mleko iz vimena popiva! Kaj pa je nasledek tacega napčnega zapopadka? Kaj nek družega, kakor: „ubite jo, ubite, nesramno tatico!“ In tako se ravno nasprotno godí: namesto da bi se varovali mravljinčarji in topirji, se pa pobijajo! Kamor koli se pač oberremo, povsod si blagomislečemu človeku razodeva silna potreba pravega natoroznanskega podučnja. Vred.

na sapo? Težko da. Naj, na pr., postavi Danec svoj mlin na Devin, Jezerec na Stražišče, Podcerkljan na Ulako, Nadlesčan na Hrib, — burja bo jela bučati in mlin bo tresla ob tla, da se bo zdrobil na majhne kosce.

Namen teh verstie pa ni, da bi poderale blago misel gosp. Križnogorskega; le opomniti sem hotel protivnice burje, ktera bi na Notrajnskem utegnila vžugati mline na sapo.

Pri ti priliki pa se ne morem zderžati, da bi Ložanom prav živo ne svetoval, posebno Dancom, Podcerkljanom, Nadlesčanom in Pudobcom, odtok vodá trebiti kolikor je le moč; posebno tiste jarke in žoltna, blizo danske vasí, kamor se voda iz cele fare steka. Dragi vaščani! poprimite se tega trebljenja; z zedinjenim delom boste dokaj opravili, in voda, ktera vam tako pogostoma mline, polje in loge zaliva, vam gotovo ne bo toliko škode prizadevala kakor do zdaj. Še je čas, — en mesec in še več, se vam ni treba na poljodelstvo ozirati. Vaščani štirih vasí, stopite skupaj in prevdarite to važno reč, ktero vam vaš nekdanji sosed priporoča. Stopite skupej in lotite se dela. Idite v Retije naj prej, preglejte in iztrebite ondašnje jarke in požeravnike, potem v Strugo poleg ternjenih njiv, v Lepi Dol in njegovo okolico. V Terznah boste veliko požeravnikov dobili, naj večjega pri cerkvenih njivah, kateri je pa večidel z blatom in mnogo šaro zasut, tako, da prav po malem vodo požira; od tukaj idite v Bodgaje, tukaj boste naj več opravili, če boste žoltna odmašili kakor gré, posebno pa, če napravite prekop, po katerem bo voda ob povodnji v Golobino nagleje odtekala, pa tudi Golobino morate bolj raztrebiti, da bode vodo urniše požirala. Pa ne samo okoli Dan bi bilo trebljenje vodotokov jako važno delo, ampak tudi Oberh v jezeru bi se mogel raztrebiti, da bi voda iz danske okolice beržej odtekala.

Da bi v tem kraju veter pri drevju veliko škodo napravljaj, kakor častiti gosp. dopisnik piše, nemorem lahko zapopasti, ker reja drevja — jez mislim sadnega — v loški dolini ni skor vredna, da bi jo v misel jemal. Vse sadne drevesa, ki se tukaj nahajajo, so češplje in pa ovsenice (drobnice), sem pa tam kakošna nežlahna jablana. Tu in tam se pač, toda le prav poredkoma, narajma kak sadjorejec, kateri ima veselje do sadja in se tudi ž njim po malem pečá; pa kaj mu pomaga, čeravno kako tepko, hruško ali jabelko tudi vcepi, ker mu jo, preden zreli sad donese, že tatje otresejo, in je njegov dobiček le žalost in jeza! Dokler se ne bojo vsi gospodarji sadjoreje v tem kraju poprijeli, bojo sadunosne samice zmiraj izpostavljene tatinstvu.

Ložan.

Gospodarske stvari.

(Kis (jesih) iz gnjilega sadja). Malo hiš je po kmetih, da bi ne imele kaj sadja čez zimo. Med sadjem je pa zmiraj tudi kaj gnjilega ali nagnjitega. Tako sadje naj se nabira skozi celo zimo v odpertem pa tako terdnem sodcu, da ne puša vode; sodec ta naj se postavi v klet (kelder), kjer je tako gorko, da sadje ne zmerzne, kar bi bilo za napravljanje kisa škodljivo. Zraven gnjilega sadja naj se mečejo v ta sodec vse lupine ali kar koli ostaja od sadja.

Spomladi ali kadar koli imata gospodar ali gospodinja čas, naj se pa nareja domači kis takole: Vse kar se je gnjilega nabralo, naj se zmučká z roko, potem naj se enmalo deževnice prilije in skozi pert spreša. Ta sadni sok naj se vlije v čedno posodo in pustí 2 do 4 dni stati, da se vsa goščava in nesnaga zgorej zbere in potem naj se posname. Tako očiščenemu soku naj se pridene nekoliko kisove maternice, če je je kaj pri hiši, ali pa perišče drobno stolčnega graha, in se v pripravi posodi postavi v gorko hišo. V 4 ali 6 tednih je dober in čist kis gotov brez vsega gnjilega okusa, kateri popolnoma zgine, kadar se je žonta skisala.

Hoh. W.

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

III.

Spisal Davorin Terstenjak.

Čuli smo, da po Justinu so Kolharji mesto Pola zidali ¹⁾ in da so ti Kolharji po Herodotu bili egiptiškega rodú. Herodot je Kolharje posebno iz tega vzroka za Egipčane razglasil, ker je pri njih obrezovanje navadno bilo. Herodotu soglasujejo Strabo, Valeri Flaccus, Diodor in Ammian Marcellin ²⁾. Vendar obrezovanje ni samo pri starih Egipčanih ³⁾ navadno bilo, temoč tudi pri drugih rodovih juterne dežele, zato dandanašnji zgodovinopisci, kakor Kortüm ⁴⁾ Kolharje za Feničane imajo. Po rimskih in gerških pisateljih so se bili Kolharji v Istrii naselili o dóbi Argonautov ⁵⁾ (1250 pred Krist.) Koliko je v tem resničnega, naj drugi preiskujejo. Mogoče pa je, ker Feničani so že okoli 1100 pred Kristusom mogočno naselbino na južnem koncu Hispanije slavni Gades utemelili. Že 1300 pred Kr. Feničane nahajamo na severnem boku Afrike, kjer so slavno mesto Kartago postavili. Ime Kartago je pokvarjeno iz feniškega Karthad-Ladtha, kar pomeni novo mesto. Ker jih že 1300 pred Kristusom v Afriki najdemo, tedaj so tudi utegnili že prej iz Kanaana tje priti in za Sesostrisa, kateri je živel okoli 1400 pred Kristusom, iz Libije se v Kolhisu naseliti. In po takem bi tudi Herodot prav imel, rekši, da Kolharji so iz Egipta prišli.

Vendar pustimo to tamno vprašanje, saj je nam le dokazati, da so Istrijanci bili Kolharji. Za takošne jih je imel Justin, in božica Eía pričuje, da je bil dobro podučen. Dalje smo vidili, da istrijska Isia bi utegnila biti kolhiška Asia in istrijska Ika feniška Oka ali Onka.

Pa še eno istrijsko božanstvo najdemo, katero pričuje, da so Istrijanci in Kolharji bili Feničani, in to je božica Blaudia, ktera se je tudi polatinčila v Venus Iriea. Lydus ⁶⁾ piše, da so Feničani gerško Aphrodito — Venus Uranio častili pod imenom Blatta, in pripoveduje, da Blatta pomeni purpurea. Znano je, kako so gerški in latinski pisatelji ptuje imena napačno sporočevali, zato se nam ne smé smešno zdeti, ako se Blaudia pri Lydu veli Blatta. Tudi utegne Blaudia biti narečja različnost. Rekel sem pred, da je Blaudia prestavljena v Venus Iriea in imam sledeči razlog. Lucian ⁷⁾, rojen Syrec, piše od neke syrofeniške božice, ktera je imela okoli telesa pas Venere Uranie, na glavi žarno krono in okoli vrata različno barvane zlate plošice (vielfarbige Goldbleche); na glavi je imela kamen, kateri

se je ponoči tako svetel, ko da bi vsa kontina ¹⁾ bila z lučjo razsvetljena. Tudi podnevi je kamen imel ognjeno podobo. Ker je v veri starih Feničanov vladal sabei-izem, je feniška Venus Blatta brez dvombe osebljena (personificirana) kakošna lučna prikazen in znabiti ravno mavra — Iris, utegnilo bi tedaj blatta pomeniti irieus ne pa purpureus, kakor Lydus piše. Vendar je mogoče, da je Iriea kakošno posebno od Blatte — Blaudie različno božanstvo. (Konec sledí.)

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

„Krajna mati
V svojem zlati
Draga naj živi!“

K. Hueber.

Ali si potoval kadaj, dragi bravec, skoz glavno gorensko dolino od Ljubljane proti Kranjski gori in naprej do Belepeči? Je to dolina, rajsko lepa, od ktere sloveči angležki naravoslovec in pisatelj Sir Humphry Davy v svojih potopisih pravi, da je najboljši, kar jih je vidil v Evropi. Če je sloveči Anglež, ki je mnogo sveta vidil in lepih krajev prehodil, o Gorenskem tako razsodbo izustil, naj mi nihče ne zameri, da se v duhu lotim peljati častite bravece našega lista v to dolino. Očitno pa rečem, da primanjkuje peresu mojemu zmožnosti vredno popisati ta resnično rajski kraj naše domovine, in da bi treba bilo tudi, ako bi se kdo lotil natanjčnega popisa, da počasi potuje in mnogo oprasuje, da bi vse natanko pozvedil.

Kar me je narveč spodbujalo, se tega ne ravno lahkega dela podstopiti, so nektare posebne znamenitosti zgornjogorenske strani, od katerih se je dozdej malo, bi rekel, skoraj nič pisalo, čeravno se smejo med bisere kranjske zemlje šteti. Na vsem potovanji od Ljubljane do Belega potoka (Weissenbach), ki v zadnjem koncu gor meji Kranjsko od Koroškega, pa se vidi ob veliki cesti komaj četertinka tiste lepote, s katero je mati narava gorensko stran res neizmerno ozaljšala, in resnične so besede, ki jih je sloveči nemški pesnik J. G. Seidl izustil o domovini naši, rekši: „Kranja! čudovita res si zemlja; ne kakor druge dežele se očém popotnika razprostiraš enaka odperti knjigi, iz ktere listov se zapopadek urno prebrati zamore; ti za nevidljivimi homci skrivaš v nedrih svojih nepričakovane lepote in imenitne zaklade naravskega bliša; le kdor te prav pozna, zamore te po vrednosti ceniti“. Treba se bo toraj enekrat tudi nam podati od velike ceste na stran, da ne bomo prezerli nobene posebnosti.

Naj bojo te verstice vvod mojega popisa. Zdaj pa stopimo iz Ljubljane.

Ob pričetku Latermanovega drevoreda prestopimo železnico, ktera se skoz to sprehajališče vije na levo, in po kateri se v kratkem dervili bodo bobneči hlaponi memo palače „Radeckove“ proti Terstu; pot naša pak nas pelje ob cesti — do polovice gori v hladni drevoredni senci — proti Šiški. Ta vas se je poslednje leta zlo olepšala, pa primaknila se tudi Ljubljani tako zlo, da menda ne bo več dolgo, da se bo predmestje ljubljansko imenovala; zakaj gotovo se bodo v kratkem še druge nove hiše postavile ob železnici, ki bodo podajale roko omenjeni vasi.

Lepa okolica se razgerne našim očém, ko stopimo iz Šiške in se ozremo proti Gorenskemu. Rodovitno polje se široko razprostira na levo in desno, in razni pridelki pri-

¹⁾ Glej Barth „Deutschlands Urgeschichte“ §. 81.

²⁾ Diodor I., 28. 55. Valer. Flacc. Argonaut. V., 419, Ammian Marcell. XXII. 8, stran 300 Zweibrückner Ausgabe.

³⁾ Glej Joseph c. Appionem II., 13.

⁴⁾ Kortüm „Geschichte der Griech.“ str. 58.

⁵⁾ Vožnjo Argonautov imenuje Kortüm: „einen Seezug der Griechen, aber mit aller Pracht der märchenhaften Abenteuererei ausgeschmückt“. (Kortüm I. c. I. 48.)

⁶⁾ Lydus Excerpta, 19.

⁷⁾ Lucian de Dea Syria.